

7. Аванесова Н.Е., Мордовцев О. С., Сергієнко Ю. І. Теоретико-методичні засади ідентифікації та взаємозв'язку впливу дестабілізуючих факторів на економічну безпеку промислового підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 20–28. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-9-20-28> (дата звернення 05.01.2021).

8. Ткачук Т. Ю. Інформаційна безпека: сучасні підходи до визначення категорії. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2017. № 2 (16). С. 45–54.

9. Соколова Г.Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1(51). С. 92–96.

10. Золотар О.О. Досвід правового забезпечення інформаційної безпеки в країнах східного партнерства ЄС (Молдова, Грузія). *LEX PORTUS*. 2017. № 3 (5) С. 70–80.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-121-3-25>

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Дацюк А. В.

*кандидат політичних наук, асистент кафедри глобальної і національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління і державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Мета неоголошеної гібридної війни проти України, яку веде Російська Федерація, – не знищення противника, а управління ним шляхом дезорієнтації і дезорганізації населення і суб'єктів прийняття управлінських рішень, їх хибно-цільового програмування, дискредитації вищого політичного керівництва й інститутів державності. При цьому враховуються вразливості системи суспільних відносин на рівнях державного управління, сектору безпеки і оборони, політичної та економічної підсистем, інформаційного простору. Стимулюються і використовуються соціально-економічні, політичні, етнічні, релігійні протиріччя. **Результатом повинно стати спочатку втручання у систему публічного управління противника, а згодом і**

встановлення контролю над нею (або її знищення) з метою використання людських, природних економічних ресурсів протилежної сторони.

Одним із ключових завдань сектору безпеки і оборони України є протидія гібридним загрозам. Саме тому вже на підготовчому етапі агресії проти України Російська Федерація здійснила ряд заходів по встановленню контролю над системою управління тогочасною військовою організацією та правоохоронними органами України. Ряд колишніх керівників безпекового сектору підозрюються у державній зраді і сприянні російській агресії проти України. По відношенню до них мають місце досудові розслідування, вирок суду (заочне засудження В. Януковича), санкції, уведені Указами Президента відповідно до рішень РНБО України.

Воєнна організація України та правоохоронні органи у 2014 р. виявились неготовими до протистояння Російській Федерації, війська якої окупували Крим і частину Донецької та Луганської областей. При цьому вразливим місцем був не лише недостатній рівень боєздатності, але й тимчасове зменшення рівня ефективності системи державного управління тогочасною військовою організацією та правоохоронними органами внаслідок політичної кризи в Україні. На початковому етапі конфлікту важливу роль у протистоянні агресії відіграли добровольчі батальйони та волонтерський рух.

В законодавстві України поняття сектору безпеки і оборони з'явилося в указі Президента України № 105/2007 «Про стратегію національної безпеки України» (втратив чинність у 2015 р.) [7]. Проте до переходу до секторального підходу в забезпеченні національної безпеки України відбувся лише після 2014 р. До того в законодавстві домінувало поняття «воєнна організація держави». Це було пострадянським рудиментом, що відповідав скоріше реаліям часів «холодної війни», адже основні загрози національній безпеці не мають переважно воєнний характер, а мають місце у економічній, соціальній, політичній, інформаційній, екологічній та інших сферах. Різні форми кіберзлочинності, інформаційний тероризм, надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру, зокрема пандемії, виходять за межі функціонального призначення військових формувань, що входили до воєнної організації України.

Вже у редакції Воєнної доктрини України 2015 р. замість воєнної організації використовується поняття «сектору безпеки і оборони України» (Втрата чинності від 27.03.2021) [4]. Так само і у законі «Про національну безпеку України» [2], чинних указах Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня

2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [6], про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [1], про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» [5] тощо.

Показово, що до складу сектору безпеки і оборони України віднесено громадян та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Вони є однією з чотирьох складових сектору поряд із силами безпеки; силами оборони; оборонно-промисловим комплексом.

Важливим у реформуванні системи управління сектором безпеки і оборони України став закон «Про очищення влади» [3], під дію якого підпало вище керівництво воєнної організації та правоохоронних органів і ряд категорій посадових осіб, що брали участь в переслідуваннях громадських активістів під час «Революції гідності». Поряд із цим, слід зауважити, що ряду вищих посадовців вдалось уникнути люстрації (чому сприяли ряд положень Закону). В якості прикладу можна навести генерал-майора СБУ В. Шайтанова, котрого затримали 14 квітня 2020 р. у підозрі в державній зраді і роботі на ФСБ Росії. З іншого боку, в результаті люстрації структури сектору безпеки і оборони втратили ряд професійних кадрів молодшого і старшого офіцерського складу, що негативним чином відобразилось на їх функціонуванні.

В управлінні сектором безпеки і оборони України ключову роль відіграє Президент. Він здійснює передбачені законодавством функції з керівництва у сферах безпеки і оборони. При цьому призначення Міністра внутрішніх справ відбувається без участі Президента (призначається за поданням Прем'єр-міністра Верховною Радою України). Саме через Міністра внутрішніх справ Кабінет міністрів спрямовує і координує діяльність таких сил безпеки як Національна поліція України, Національної гвардії України, Державна прикордонна служба України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України []. Тобто, має місце ситуація, коли частина структур сектору безпеки і оборони фактично підпорядкована Президенту, а частина – координується Міністром внутрішніх справ. Національна гвардія України має подвійне підпорядкування (Міністру внутрішніх справ і Міністерству оборони). Така ситуація в управлінні сектором безпеки і оборони України є своєрідним запобіжником від використання сил

безпеки і оборони однією з політичних сил з метою узурпації влади. Певне значення має і демілітаризація управлінської ланки сектору безпеки і оборони України (зокрема керівництва і апарату міністерств оборони і внутрішніх справ, частково СБУ, ДСНС, Національної поліції), а також розмежування посад Головнокомандувача Збройних Сил України і Начальника генерального штабу.

Державне бюро розслідувань і Національне антикорупційне бюро України відповідно до ст. 12 чинного закону «Про національну безпеку України» [2] не включено до органів сектору безпеки і оборони. Хоча вони виконують важливі функції по протидії загрозам національній безпеці. Не включення даних структур до сектору безпеки і оборони можна пояснити тим, що за даним законом керівництво сектором безпеки і оборони здійснює Президент України. В той же час, НАБУ та ДБР згідно законодавства є незалежними органами і не повинні підпорядковуватись Президенту.

Висновки. Процеси демократизації в Україні та гібридна війна з Російською Федерацією зумовили необхідність впровадження нових підходів у забезпеченні національної безпеки. Україна перейшла від воєнної організації до сектору безпеки і оборони, в якому важлива роль відводиться громадянам та громадським об'єднанням.

Система управління сектором безпеки і оборони є складовою загальної системи публічного управління і є об'єктом гібридних загроз в російсько-українському конфлікті. Перед усім це стосується загрози різних форм втручання у її діяльність з боку держави-агресора.

З 2014 року було здійснено ряд реформ, які сприяли підвищення ефективності управління сектором безпеки і оборони, його адаптації до змін безпекового середовища. Важливим є і те, що в ці реформи наблизили сектор безпеки і оборони України до стандартів держав НАТО та ЄС.

Незважаючи на значні досягнення невіршеними залишаються ряд проблем у сфері управління сектором безпеки і оборони. Їх вирішення передбачає остаточне усунення дублювання повноважень і конфліктів між правоохоронними структурами (прийняття нового закону про СБУ), законодавче унормування формування, діяльності та управління військами територіальної оборони України, прийняття закону «Про демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України», а також на державному рівні впровадити заходи щодо підвищення ефективності взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства у процесі прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення національної безпеки і їх реалізації.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 13.07.2021)
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 12.07.2021)
3. Про очищення влади Закон України від 16 вересня 2014 року № 1682-VII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>(дата звернення: 13.07.2021)
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Военної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015 / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#Text> (дата звернення: 12.07.2021)
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію військової безпеки України» Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021/ База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> (дата звернення: 13.07.2021)
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 / Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/922016-19832> (дата звернення: 12.07.2021)
7. Про стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007 / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105/2007#Text> (дата звернення: 12.07.2021)